

Cengiz Çiçek: Yeni bir çağın manifestosu

3 Mart 2025 Pazartesi - 00:00

PKK Lideri Abdullah Öcalan ile görüşen heyette yer alan Cengiz Çiçek, o tarihi anları gazetemize anlattı:

14 yıl sonra ilk kez Öcalan'la karşılaştığımda, zihinsel olarak zinde, akışkan ve güçlü bir Öcalan gerçekliğiyle karşılaştım. Belki yaşı ilerlemişti, ama düşüncelerinde hiçbir yorgunluk yoktu

Nezahat Doğan

PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın beklenen çağrısı felsefi, politik ve sosyal bir yeni yüzyıl manifestosu olma özelliği taşıyor. Türkler ve Kürtler başta olmak üzere tüm Ortadoğu halkları ve dünya için yeni bir toplumun, ortak yaşamın, barışın sistemini ortaya koyan; 1000 yıllık tarihsel derinliği barındıran ve 50 yılı aşkın yoğunlaşmanın ürünü olan manifestoyla, ardında insanlık ve halklar için ışığın olduğu küflenmiş ve paslanmış bir kapıyı açıyor. Öcalan'ın manifestosu PKK'nin silah bırakması ve kendini feshetmesi gibi güncel bir konuyu içeriyordu ama manifestonun ortaya koyduğu paradigma ulusların geleceğine etki yapacak derinliği ile yüzyılları kapsayacak bir değişimi kapsıyor. Elbette bu metnin her cümlesi uzun yıllar boyunca değerlendirilecek, yararlanılacak ve yol gösterecek bir anlam taşıyor. Ancak PKK Lideri Öcalan'ın metninin ilk pratiği elbette barış yolu olacak. Zaten açıklamanın hemen ardından PKK ateşkes ilan etti. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve süreci başlatan Bahçeli'den de destek açıklamaları geldi. Artık sıra somut adımların atılmasında. Ancak o paslanmış kapının ardında kalmak isteyen, o pastan beslenen güçler de var. Bugün ışığa, barışa ve yeni demokratik bir topluma giden yolda en büyük ve dikkat edilmesi gereken tehlike bu güçlerin provokasyonları olacaktır. Gelişmeleri hep birlikte göreceğiz. Ancak Türkiye'nin ve Ortadoğu'nun ikinci yüzyılını şekillendirecek bu açıklamanın öncesinde neler yaşandı? Heyetin içinde yer alan ve PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın geçmiş dönemde de avukatlığını yapan DEM Parti İstanbul Milletvekili Cengiz Çiçek ile Abdullah Öcalan ile karşılaşmasını, o gün yaşananları ve çağırısı konuştuk.

Abdullah Öcalan ile son görüşmeniz 2011'de gerçekleşmişti. 14 yıl sonra İmralı'ya tekrar yola çıktığınızda ne hissettiniz?

Sayın Öcalan'la karşılaşacağınızı bilmek, sadece benim kişisel tarihim değil, bir halkın tarihi, bir halkın demokratik mücadelesinin, özgürlük mücadelesinin tarihi olarak hissediliyor. Yolculuğu o bilinçle, o duyguyla gerçekleştiriyorsunuz.

Karşılaşma anında aklınızdan ilk geçen ne oldu?

14 yıl sonraki bir buluşma ister istemez durumu, sağlığı nasıl sorularını doğuruyor.

Nasıl gördünüz?

Ben en son Sayın Öcalan'ı 32-33 yaşımdayken gördüm, bugün 47 yaşındayım. Sayın Öcalan 62-63 yaşındaydı ve şu anda 76 yaşında. Yani son gördüğüm günden bu yana 14 yıl geçti.

Haliyle her birimizde olan fiziksel değişimler kendisinde de gözlenebiliyor. Ama ilk buluşma, ilk tokalaşma, ilk sesini duyma anında karşınızda son derece zinde, genç kalmış, zihinsel olarak akışkan, canlı bir insanla karşılaşılıyorsunuz. Hatta hiç değişmemiş diyorsunuz.

Hiç değişmemiş dediğiniz?

Ada koşullarına rağmen son derece zinde, akışkan ve gerçekten güçlü bir Öcalan gerçekliğiyle karşılaşılıyorsunuz. Çünkü biz avukatlar olarak aday ve tabii tarihini de çok araştırdık. Yılmaz Güney'den Adnan Menderes'e kadar kendi tanıklıklarımız var. Sadece hapisane koşulları değil, adanın bir bütün olarak o izolasyon koşullarının kendisi, denizin ortasında olması ve o koşullarda bu kadar zinde kalmak, bu kadar gerçekten zihin sağlığını korumak bile bence son derece devrimci bir duruşun, bilinçli bir direnişin varlığını ortaya koyuyor. Çünkü bir insanı kapatılmanın, izolasyona almanın mantığı onu ruhen çökertmektir de. Ama Sayın Öcalan hep şunu söylüyordu: "Ben burada her gün kendimde devrimi yapıyorum. Nefes nefese bir mücadele içerisindeyim. Anlık bir mücadele içerisindeyim." Bence bugünkü zihinsel, düşünsel zindeliğini ve akışkanlığını gerçekten böyle sağladı.

Çok disiplinli miydi?

Son derece disiplinli. Biz geçmişte sağlığını sorardık. Hiç unutmuyorum, bir avukat görüşünde kendisine sağlığını sorduğumuzda gözlerini kapatıp şöyle cevap vermişti. "Rafine olmuş fabrika gibiyim. Akıtacak yer arıyorum. Bütün üretimimi, bütün birikimlerimi topluma, halkıma ulaştırmak zorundayım". İşte rafine olmuş fabrika mottosu bu. "Üretim içindeyim. Toplumun demokratik geleceği için burada kafa yoruyorum. Üretiyorum ama bunu akıtacak kanallarım çok zayıf". Sadece avukatlar üzerinden bu kanalın kendisine zaten yetmediğini ifade ediyordu. Toplumun sağlığıyla, toplumun politik sağlığıyla kendi sağlığını iç içe gören, aslında toplumun sağlığına dönük bir çalışmadan kaynaklı olarak kendi sağlığını koruyan, kendi zindeliğini koruma sözü vermiş bir gerçeklik var karşımızda.

Nasıl bir irade ve dirayet?

Birey olarak liderlikler, önderlikler böyle çıkıyor zaten. Mesela kendisi de bunu hep söyledi; "Benim için fizik, ruhi ve zihinsel formasyonla şekillenen bir şeydir," dedi. Yani günlük, ruhi ve zihinsel beslenmenizi yapmadığınız sürece hem bedensel olarak hem de toplumsal olarak sağlığını bozuluyor. "Her gün, her an benim için ruhen ve zihinsel olarak bir mücadele alanı. Kendimi sürekli buradan, bedenimi de fiziğimi de buradan korumaya çalışıyorum" diyor. Bu bence çok önemli bir şey.

O açıklamanın yapıldığı salona gelene kadar neler yaşandı?

Adaya geliş avukat gidişlerine benzerdi. Görüşme salonuna geçmeden önce kendisinin gelmesini bekliyoruz. Yani heyet olarak bir 15-20 dakika bekledik kendisini. Ondan sonra bir odada buluştuk.

Kendisi mi karşıladı?

Kendisi bizi ayakta, hemen kapının önünde karşıladı. Sayın Ahmet Türk'le karşılaşması da benim açımdan çok önemli bir andı. Sayın Öcalan ve Ahmet Türk'ün karşılaşması aslında bir tarihsel özetti. İki hafızanın, iki belleğin buluşması hem Kürt tarihi açısından hem Türkiye'nin demokrasi tarihi açısından hem halkların tarihi açısından son derece kıymetli, anlamlı ve benim açımdan etkileyici bir buluşmaydı.

Tokalaşma mıydı, yoksa bir temas oluyor mu?

Evet tokalaşma oldu. Son derece karşılıklı gülerek o duyguyu da hissettiren bir buluşmaydı. Kendisi de zaten bu tür buluşmalara hep o önemi atfediyor. Her zaman Kürt meselesinin demokratik çözümü, demokratik toplum inşası, toplumun demokratik dönüşümü için bir zirve olarak değerlendiriyor. Bütün buluşmalarına, bütün tartışmalarına hep böyle bir anlam biçiyor. Elbette bizim kişisel belleğimiz ve hayatımız için de bundan sonra unutamayacağımız bir buluşmaydı. Son derece güler yüzlü, pozitif, güçlü ve gerçekten her birimize belki kişisel olarak kendi gerçekliği üzerinden mesajlar veren bir ilk karşılaşmaydı.

Nasıl diyaloglar oldu?

Örneğin sağlık meselesinde Ahmet Abi'ye, "Sağlığınıza dikkat etmelisiniz ama bu toplantı her birimizin kişisel sağlığını düzelterek, herkesin sağlığına iyi gelecek bir zirve; toplantının böyle görülmesi, böyle ele alınması gerekiyor," dedi. Kişi toplum ilişkisinin de böyle diyalektik olarak sentezleyen bir ele alış biçimi var ve o anlamda da önemliydi.

Sizinle diyalogu nasıl oldu?

"Daha önce gelmiştiniz," dedi. "Evet, 2009-2011 yıllarında geldim," dedim "Yaşlanmışsınız siz de" dedi. Dersimli olduğumu bildiği için Hamili Yıldırım arkadaş da Dersimli olduğu için, iki Dersimli'nin buluşmasına atfen, "Seyit Rıza ile karşılaşır gibisiniz, hemşehrisiniz ama duygusaldır" dedi.

Açıklamaya geçilmeden önce nasıl sohbetler ve değerlendirmeler oldu?

Okunan metin Sayın Öcalan'ın kendi ifadesiyle 50-52 yıllık mücadelesinin, kişisel ve kolektif maratonunun bütün deneyimlerinden, birikimlerinden süzülmüş, gerçekten rafine bir metin. Bu anlamda bu metni gerçekten çağın manifestosu olarak değerlendirmek de mümkün. En azından ben öyle görüyorum kendi adıma. O nedenle bu metnin bütün cümlelerinin arkasındaki yaşanmış tarihi, yani pratik deneyim sürecini, aynı zamanda teorik çabayı, teorik düzeyi tanımlamak, anlamlandırmak gerekiyor. Bu perspektiften, bu gerçekten hareketle de zaten kendisiyle yaptığımız 3-4 saatlik görüşmede her bir cümleyi tek tek açtı, ifade etti. Çağrı metni olarak elbette ki işin aktüel boyutu var.

Aktüel boyutla kastettiğiniz nedir?

PKK'ye dair çağrısı; fesih ve silahların bırakılması, pratik süreç işi ama bunun altında, bu pratik sürece gelinceye devlet, toplum, çağ, dünya halkları ve bütün devletler açısından bir felsefe var, bir teori var, bir pratik tecrübe var. Buradan baktığımızda sohbetimizin neredeyse dörtte üçlük bölümü, şu kristalize olmuş cümlelerin tercümesiyle geçti. Sonuçta kendisini anlaşılır kılmak gerçekten bizim işimiz olmalı. Sadece heyet için söylemiyorum. Bu bütün politik aktörler ve mücadele özneleri için de geçerli.

Herkese bir sorumluluk mu atfediyor?

Şüphesiz... Bu metnin kendisi ve Sayın Öcalan'la açıklama öncesi yaptığımız iki-üç saatlik sohbetin toplamı hepimize bir görev yüklüyor. Kendisi bu göreve herkesi davet ediyor. Üç arkadaşla birlikte bu yoğunlaşmaları yapan, yıllarca bedenini ve zihin sağlığını koruyan ve bununla yetinmeyip gerçek anlamda demokratik toplum ve Türkiye'de demokratik sistemin inşası için hem teorik bir uğraşı hem de pratik bir çabası olan Sayın Öcalan'ın bu çabasına bu metin üzerinden her toplumsal kesimin omuz vermesi gereken bir dönemi de yaşıyoruz. Sohbetlerden çıkardığım şu ki aslında bu tek başına PKK'ye bir çağrı değil, 52 yıllık tarihin gelinen aşamasında Sayın Öcalan başka bir döneme kapı aralamak istiyor. Ama son noktada

şöyle bir şey var. Açılması gereken kapılar zamanında açılmazsa, yapılması gereken hamleler zamanında yapılmazsa -aslında metinde de o var- o halka, o mücadeleye kaybettireceklerine dair uyarıları da var. O yüzden çağı ve kapıyı ilk açan, tarihi inkâr etmeyen, ama geçmişe de takılı kalmayan ve yine her zamanki gibi en önde olan kendisi.

“Ben sadece Kürtleri değil, toplumları, kimlikleri, herkesin bir arada özgür bir demokratik sistemde yaşamının koşulunu oluşturuyorum” dediği yer mi orası?

Sayın Öcalan görüşlerinde, sadece Kürt tarihine değil, tüm halkların tarihine, Türk halkının tarihine, bin yıllık tarihin kendisine atıf yaparken; sadece bugünkü politik, örgütsel, askeri, siyasi güç dengeleri üzerinden ortaya çıkan bir tarif ya da onun taktiksel yaklaşımı yok. Maalesef ve üzülerek söylüyorum ki aktüel politika, aktüel mücadele insanları bir şekilde daraltabiliyor. Daha gündelik, daha dar hesapları düşünür hale getirebiliyor. Sayın Öcalan'ın en büyük gücü, en büyük katkısı bunun çok ötesinde olması zaten. Yani o gündelik mücadelenin, karşı karşıya gelişlerin daraltıcı ortamından herkesi kurtarmaya çalışıyor. Sadece Kürt halkını değil, Kürtleri değil, devleti, Türk halkını, Türkiye halklarını, Alevileri, Sünnileri, Hristiyanları, herkesi...

Çağrıda “1000 yılı aşan tarihler boyunca Türkler ve Kürtler varlıklarını sürdürmek ve hegemonik güçlere karşı ayakta kalmak için gönüllülük yönü ağır basan hep bir ittifak içinde kalmayı zorunlu görmüşlerdir,” ifadesi bunu anlatmıyor mu?

Sadece Kürt halkı hegemonik güçlere karşı ayakta kalmaya çalışmadı. Türk halkı, Türkmenler, emekçi, yoksul halklar son iki yüz yıldır kapitalist modernitenin bütün hegemonya savaşlarına, bütün tuzaklarına, komplolarına karşı ayakta kalmaya çalıştılar. Bu coğrafyada yaşayan bütün halklara bu tuzak kuruldu. Şimdi Sayın Öcalan bunu söylüyor ve orada dikkat ederseniz “gönüllülük yönü ağır basan ama hep bir ittifak içinde kalmayı zorunlu görmüşlerdir” diyor. Bu aynı zamanda halklara dönük komploya en etkili cevaptı. Bazı toplumsal kesimler, özellikle Sünnilik ve Türklük dışında kalan toplumsal kesimlerin hepsi kendisine sanki bu sürecin dışında tutulacakmış gibi bir kaygıya kapılıyor ya, buna yönelik kaygıları giderecek önemli bir değerlendirmeydi bu.

Aslında çağrı bütün o kaygıları da giderecek nitelikte değil mi? Sohbet içerisindeki değerlendirmeler de başka hangi detaylar var?

Sayın Öcalan İstanbul'da yaşayan kadim kültürlerle, inançlara da değindi. İstanbul Barosu'na da değindi. Sadece Kürt halkının karşılaştığı işte kayyum politikalarından bahsetmedi. Evet, kayyumları çok önemsiyor. “Böyle olmaz,” diyor. Aslında bugün kayyumlar üzerinden ortaya çıkan hukuk komplosunun 2013/15 sürecini bitirdiği söylenen Ceylanpınar provokasyonundan daha tehlikeli olduğunu söylüyor. Aynı zamanda bunu değerlendirirken bütün toplumsal kesimlere dönük olarak, herkesin demokratik toplum hakkını elde edeceği, her toplumsal kesimin ve siyasal görüşün demokratik dönüşüm etrafında demokratik toplum hüviyetine kavuşacağı bir sentezleşmeyi, bir baharlaşmayı ifade ediyor. Aslında sohbetimizin çoğu metindeki bütün cümlelerin tarihsel ve güncel olarak neyi ifade ettiği, gelecek perspektifinin nasıl ele alınması gerektiği noktasında son derece tarihsel bir tartışmaydı.

Mehmet Ali Birand'ı da saygıyla andı tekrar.

Mehmet Ali Birand ve o döneme dair neler söyledi?

"Gerçekten katkıları oldu. O demokrat, cesur bir gazeteciydi" dedi. Ahmet Ağabey'in (Ahmet Türk) varlığı bu anlamda önemliydi. Çünkü 93 ateşkes sürecini birlikte yürüttükleri için doğal olarak Sayın Özal'a da atıflar yaptı. Özal'ı anarken, "Bizim bu demokratik çözüm, barış arayışımızın ilk şehididir Sayın Özal. Onun açtığı kapı önemliydi. Biz ondan sonra barışa, demokratikleşmeye daha fazla şans verdik, hayıflandığımız şu 32 yıl neden heba edildi" diye konuştu. Mehmet Ali Birand gibi gerçekten cesur ve demokrat gazetecilere ihtiyaç olduğunu söyledi. Oradan hareketle de "İşte o gün de ben bunları söylüyordum" dedi. Yine Özal'ı anarken, "Kürt meselesi ya da Kürt meselesinin savaş ve silahlı mücadele aralığında seyretmesinin en temel nedeni Kürdün varlık ve kimlik hakkının tanınmaması, inkâr edilmesi, sözün ve siyasetin kapısının kapanmasıdır, o kapı biraz aralandığında zaten biz o kapıyı ardına kadar açmaya çalışıyoruz. Yani savaş meselesine, çatışma meselesine, silah meselesine böyle bakılması gerekiyor; sözün ve siyasetin önü açılacak. Bakın tarihsel olarak baktığımızda orada da son derece ilkeli, tutarlı bir akıl, duruş var. Bunun kıymeti neden bilinmez," dedi. Eşref Bitlis'i de andı; "Devlet içerisinde, askeri ve sivil kesimde komplo ile hayatını kaybedenler, öldürülenler, kayıplar oldu," diyerek. Baktığımızda programatik olarak, ilkesel olarak, teorik olarak, pratik olarak bütünlüklü bir seyir içinde konuşuldu.

Aslında barış ve demokratik siyasetin oluşturulması zorunlu hale gelmiştir mi diyor?

Kesinlikle bir demokratik dönüşüm süreci var. Bu Kürt siyaseti açısından, Sayın Öcalan açısından yeni bir durum değil. Bu demokratik siyasetin tanınması ve hukuki boyutunun muhatabı devlet, hatta bugün itibarıyla iktidarın kendisi. Kürt halkı ya da iktidarın ve resmi muhalefetin dışında farklı düşünceleri, bakış açısı olan bütün politik görüşler ve hareketler sistemin gadrine, saldırılarına maruz kalmamalı. Görece eşit, siyasi bir boyutun olması; bir toplumun, bir halkın siyaset yapma, örgütlenme hakkının tanınması; anayasal, yasal anlamda kültürel haklarının, kendi diliyle, kültürüyle, inancıyla örgütlenmesinin önünde bir engel olmaması gerekir. Sayın Öcalan'ın açtığı ve aşmaya zorladığı bu eşiği tek başına PKK'nin silah bırakması ve kendisini feshiyle değerlendiremeyiz. Bakın PKK'nin yaptığı açıklama doğru. Yeni bir çağrı, yeni bir süreç açılıyor. Bu bir son değil, bir başlangıçtır. Şimdi bu siyasetin, hukuki zeminin kapısının açılması gerekiyor.

PKK'nin ateşkes ve kongresini toplama kararı aldığı yerde hukuki sürecin işletilmesi de söz konusu değil mi? Bu nasıl işletilecek? İlk adım ne olmalı sizce?

Şimdi provokasyonların önüne geçmeliyiz. İktidar, muhalefet, bütün siyasi çevreler için bunu söylüyoruz. Sayın Erdoğan da bunu söylüyor. Son derece kıymetli bir cümle. Bu sürecin ilerlemesinin önündeki olası provokasyonlar, sadece askeri ve silahlı olarak düşünülmemeli. Ceylanpınar'da gördük onu, Oslo sürecinin sonunda Silvan'da gördük, birebir yaşadık o askeri provokasyonları. Ama bundan sonra herkesin siyasal provokasyonlara, politik provokasyonlara dönük de bir uyanıklığın içerisine girmesi gerekir. O yüzden bu tek başına Kürtlerin, Kürt hareketinin, Kürt aktörlerinin, Sayın Öcalan'ın hassasiyetle yaklaşacağı bir şey olamaz. Zaten hep böyle olduğu ve tek taraflı hassasiyet gösterildiği için süreçler hep akamete uğratıldı. Şimdi aynı duruşu sergilemenin yollarını devleti temsil edenlerin de düşünmesi ve bu konuda çaba göstermesi lazım. PKK, Sayın Öcalan'ın bu çağrısına uyacağını söyledi. Zaten bu konuda Sayın Öcalan'ın da hiçbir şüphesi yoktu. Cevapları beklemeden

“PKK’nin buna uyacağını söylemiştim yetkililere” dedi bize. Ama kongreyi güvenli bir ortamda toplamak gerekiyor. Çünkü her parti geleceğiyle ilgili bir karar verdiğinde kongresini toplamak zorunda.

İmralı’nın henüz kapıları açılmış değil, bir şeffaflık ve iletişim yok. Siyasi ve hukuki olarak yapılması gerekenler ne olmalı?

Elbette bunun aşamaları olacak. Sayın Öcalan’ın çağrısından sonra bu sürecin hızlanacağına dair bütün tarafların beyanatları var. Ama geçmiş çözüm süreçlerinden çıkaracağımız dersler de var. Adımların zamanlanarak atılması gerekiyor.

PKK’nin ateşkes ilan ederek, kongresini toplayacağını açıklaması sonrası PKK’nin güvenli koşullarda kongresini toplaması, askeri operasyonların durması gerekiyor. Karayılan’ın kendisi de söyledi; “Bunlardan bahsedildiği ortamda biz 30 metre karşı karşıya çatışma halindeyiz” diye. Bu bir hakikat. Zaten bu bakış açısıyla PKK’nin ateşkes ilan ettiğini düşünüyorum ben. Yani bir çatışma ortamının bitirilmesi gerekiyor.

Diğer yandan aldığı inisiyatifle sürecin önünü açan Sayın Öcalan bunu tecrit koşulları dediğimiz, son derece elverişsiz, eşitsiz koşullarda yapıyor. Hatırlıyorum, geçmişte Oslo sürecinde şöyle tarif etmişti kendi durumunu; “Şimdi herkes benden rol almamı istiyor. Ama atmışsınız beni boş bir havuza. Su yok, Apo yüz diyorsunuz. Su olmadan ben nasıl yüzeyim.” Sizin sözünü ettiğiniz hukuki adımlar, bu havuzun suyunun doldurulması. Sayın Öcalan’ın gerçekten rolünü etkinleştireceği koşulların, fiziki özgürlük koşullarının, serbest çalışma koşullarının sağlanması ve gerçekten sürecin ilerlemesi için ihtiyacı duyulan her aktörle, her çevreyle görüşebilmesi zemininin oluşması gerekiyor.

Bu nasıl bir zemin olmalı?

Fiziki özgürlük koşulları zemininden kastımız şu: Yarın belli kesimlerin kaygılarını gidermek gerekecek. Belki belli politik aktörlerin sürece farklı yaklaşımlarının tartışılması ve görece olarak daha yakın hale getirilmesi de gerekiyor. Bunların hepsinde Sayın Öcalan’ın son derece belirleyici özelliği var. Belki yarın Aleviler, emek örgütleri, kadın örgütleri Öcalan’a soru sormak isteyecek. Belki CHP Sayın Öcalan’la şunu tartışmak istiyoruz diyecek. Sayın Öcalan’ın sürecin ilerlemesinde rolünü oynayabilmesi için kendi sekreteryasının, kendisiyle birlikte çalışan ekibin oluşturulması ve orada bir ekiple çalışması gerekiyor. Bulunduğu yerin dışında yaşayan bütün aktörlerin kendisine ulaşabilmesi; kendisinin de bir şekilde bir formla, ihtiyaç halinde hızlı bir şekilde her aktöre, her çevreye ulaşabileceği, istişare edebileceği ve karar alma sürecini sağlayabileceği bir ortam gerekiyor. Bunlar bence zaten önümüzdeki dönem süreci belirleyecek en temel unsurlardan biri olacak.

Yasal düzenlemelerin Meclis çatısı altında gerçekleşmesi midir yol?

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde temsiliyeti bulunan bütün siyasi partilere heyetimiz üzerinden verdiği bir mesaj var. Meclis bünyesinde tam yetkili kılınmış, anayasal, yasal bütün ihtiyaçları gören; sadece iktidar partileri ve CHP’den değil, parlamentodaki bütün temsil edilen partilerin katılımıyla bir komisyon kurulması. Yani katılımcı bir süreç işletmeye çalışıyor, herkesi katmaya çalışıyoruz. Zaten demokratik toplum bu. Yani onun felsefesi, bakış açısı bütün farklı kimliklerin, farklı düşüncelerin toplumun ortak geleceği için söz sahibi olması, karar alma süreçlerine katılması. Şimdi bunu en elverişsiz koşulda kendisi zorluyor. Bunun kıymetinin de bilinmesi gerekiyor.

Toplu bir fotoğraf karesi var. Çoğulculuk derken de 7 kişilik heyette kimlikler üzerinden baktığımızda o renkler mi vardı?

Şüphesiz... Ama bence daha da eksik kalan kimlikler var. Mesela kadın kimliğinin, kadın arkadaşların çok daha fazla oraya gitmesi lazım. Kendisi de bu ihtiyacı özellikle dile getirdi.

Kadınlara dair ne dedi?

"Kadın özgürlük paradigması benim açımdan hala tamamlanmamış, geçmiş yıllarda da yarım kalmış bir proje. Yoğunlaşmalarım var. 75 yaşındayım ama hala gerçekten kadınla özgür yaşam nasıl olur diye sorguluyorum" diyor. Kendisinden sohbette duyduğumuz kadın özgürlük paradigmasına dönük çok ciddi, son derece çarpıcı yoğunlaşmaları var. Ama bugün size söyleyemeyeceğim. Çünkü belki kadın arkadaşların kendisine onu aktarır. Kadın mücadelesine, özgürlük mücadelesine dair yoğunlaşmaların o tecrit koşullarında kaleme alamaması üzücü. Çünkü artık belli bir yaşta ve o teorik işlerini yapabilmesi için kendisinin sekreteryasının olması gerekiyor.

Düşünce dünyasına, teorik dünyaya, sosyalizm dünyasına, kadın özgürlük dünyasına, aslında bütün toplumsal hareketlere yüzyıllar boyunca etkisi olacak birikime sahip. O nedenle aydınların, düşünürlerin, entelektüellerin, yazarların açılmak için zorlanan bu barış sürecine katkısını sunması lazım.

Peki yanındaki diğer tutsaklar, Hamili Yıldırım, Veysi Aktaş, Ömer Hayri Konar'ın sürece dair bir değerlendirmesi veya bir sohbetiniz oldu mu?

Sayın Öcalan'ın kendileriyle kurduğu ilişki içinde her şeyi, yani bütün kararları, bütün tartışmaları ortaklaştırıyorlar. Sayın Öcalan'ın açtığı tartışma başlıklarına ya da sürdürmek istediği politik sürece dair bütün arkadaşlarının kendisiyle son derece açık, şeffaf bir şekilde düşüncelerini ve önerilerini paylaştığını görüyoruz. Sayın Öcalan da zaten bu son sohbette, olması gerektiğini söylerken bu bakış açısını ortaya koyuyor. "Biz birlikte tartışıyoruz, birçok şeyi birlikte ele alıyoruz. O yüzden bu heyetle yapacağımız görüşmede mutlaka üç arkadaşın da olması gerekiyor," diyor. Bu aslında kolektif liderliğinin, kolektif kültürünün de bir göstergesi. Hatta "Yanıma başka arkadaşlar da gelmeli, tartışmalıyım. Kadın arkadaşların bu tartışma süreçlerinde mutlaka olması gerekiyor," diyor. Çünkü kadın özgürlük çizgisini son derece önemsiyor. Biz ona gerçekten şahitlik ettik. İşte Demokratik Toplum Cumhuriyeti'nde herkesin kendi fikriyle, düşüncesiyle, farklılığıyla gerçekten mücadele yürüttüğü ama toplumun ortak çıkarları söz konusu olduğunda herkesin karşılıklı taviz verdiği iklim bu. dünya için de, Ortadoğu için de, Türkiye için de savunduğu ve hayata geçirmek istediği iklim bu. Bu kime kaybettirecek? Ben soruyorum. Kürt halkına kazandıracak, Türk halkına kazandıracak. Ortadoğu halklarına, herkese kazandıracak. O yüzden herkesin bu anlamda da katkı sunması gerekiyor.

Öcalan Seyit Rıza, Şeyh Sait ve Denizler için ne dedi?

Cengiz Çiçek'in derdi nedir?

Seyit Rıza, Dersim elbette ki. Seyit Rıza'nın "Ben sizin yalan ve hilelerinizle baş edemedim, bu bana dert oldu ama ben de sizin önünüzde diz çökmedim, bu da size dert olsun!" dediği son sözleri... Sayın Öcalan aslında sohbetimizde de bunu ifade etti. Seyit Rıza'nın o sözünü tekrarladi. "Seyit Rıza o sözü söyledi. Şeyh Sait o sözü söyledi. Denizler, Mahirler o sözü söyledi. İbrahim o sözü söyledi. Ama sonuçta bütün o sözlerin hepsi son nefeste söylenen

sözlerdi. Ben bütün bunların hepsini hayatın içerisinde ilk söz, kalıcı söz yapmak istiyorum," dedi. Cesaret bu. Herkesin bu cesaret etrafında örgütlenmesi gerekiyor bence.